

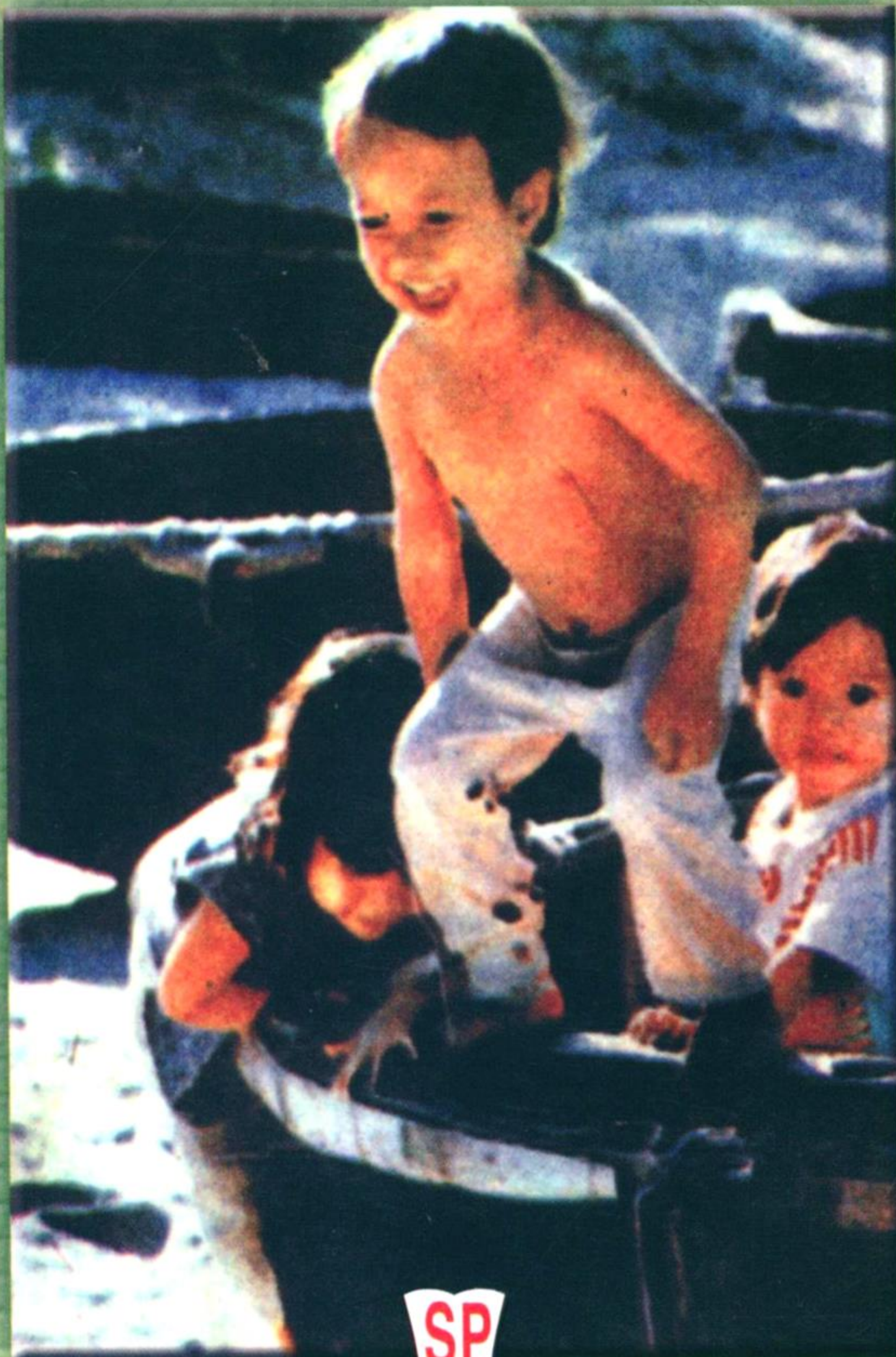
CK.0000060892

ỄN ÁNH TUYẾT (Chủ biên)
I NHƯ MAI - ĐINH THỊ KIM THOÀ

TÂM LÝ HỌC TRẺ EM

LỨA TUỔI MẦM NON

(TỪ LỘT LÒNG ĐẾN 6 TUỔI)

NGUYÊN
CỐ LIỆU

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN ÁNH TUYẾT (Chủ biên)

NGUYỄN THỊ NHƯ MAI – ĐINH THỊ KIM THOA

TÂM LÝ HỌC TRẺ EM LỨA TUỔI MẦM NON

(TỪ LỘT LÒNG ĐẾN 6 TUỔI)

(In lần thứ mười bốn)

NHÀ XIÁT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

Mã số: 01.01.197/1001 - ĐH 2013

MỤC LỤC

	<i>Trang</i>
LỜI NÓI ĐẦU	5
Phần một. NHỮNG VẤN ĐỀ CHUNG CỦA TÂM LÝ HỌC TRẺ EM	7
Chương I. NHẬP MÔN TÂM LÝ HỌC TRẺ EM	9
I. Đối tượng, nhiệm vụ và ý nghĩa của tâm lý học trẻ em, mối liên hệ của tâm lý học trẻ em với các khoa học khác.....	9
II. Phương pháp của tâm lý học trẻ em.....	13
<i>Câu hỏi ôn tập chương I .....</i>	<i>26</i>
Chương II. LỊCH SỬ PHÁT TRIỂN TÂM LÝ HỌC TRẺ EM.....	27
I. Sự nảy sinh và phát triển ban đầu của tâm lý học trẻ em	27
II. Dòng phái nguồn gốc sinh học và nguồn gốc xã hội trong sự phát triển của tâm lý học trẻ em	29
III. Sự phát triển của tâm lý học trẻ em ở Nga và Xô viết (Liên Xô trước đây).....	31
IV. Tâm lý học trẻ em ở các nước phương Tây	39
V. Tâm lý học trẻ em ở Việt Nam	48
<i>Câu hỏi ôn tập chương II .....</i>	<i>52</i>
Chương III. QUY LUẬT PHÁT TRIỂN TÂM LÝ CỦA TRẺ EM	53
I. Sự phát triển tâm lý của trẻ em	53
II. Những quy luật phát triển tâm lý của trẻ em.....	56
III. Phân định thời kì phát triển theo lứa tuổi.....	84
<i>Câu hỏi ôn tập chương III.....</i>	<i>92</i>
Phần hai. CÁC TRÌNH ĐỘ VÀ ĐẶC ĐIỂM PHÁT TRIỂN TÂM LÝ CỦA TRẺ EM LỨA TUỔI MẦM NON.....	93
Chương IV. ĐẶC ĐIỂM PHÁT TRIỂN TÂM LÝ CỦA TRẺ EM TRONG NĂM ĐẦU TIÊN.....	95
I. Giai đoạn phát triển của trẻ sơ sinh (từ lọt lòng – 2 tháng)	95
II. Đặc điểm phát triển tâm lý của trẻ hài nhi (2 – 15 tháng).....	105
<i>Câu hỏi ôn tập chương IV .....</i>	<i>105</i>
Chương V. ĐẶC ĐIỂM PHÁT TRIỂN TÂM LÝ CỦA TRẺ ẤU NHI	115
I. Sự phát triển hoạt động của trẻ ấu nhi	115

II. Sự phát triển tâm lí của trẻ ấu nhi dưới ảnh hưởng của hoạt động với đồ vật	122
<i>Câu hỏi ôn tập chương V</i>	166
Chương VI. CÁC DẠNG HOẠT ĐỘNG CỦA TRẺ MẪU GIÁO (Từ 3 đến 6 tuổi)	145
I. Hoạt động vui chơi	145
II. Các dạng hoạt động khác của trẻ mẫu giáo	166
<i>Câu hỏi ôn tập chương III</i>	175
Chương VII. ĐẶC ĐIỂM PHÁT TRIỂN TÂM LÍ CỦA TRẺ MẪU GIÁO BÉ (3 - 4 tuổi)	145
I. Sự thay đổi hoạt động chủ đạo	177
II. Sự hình thành ý thức về bản thân	180
III. Một bước ngoặt của tư duy	182
IV. Sự xuất hiện động cơ hành vi	189
<i>Câu hỏi ôn tập chương III</i>	192
Chương VIII. ĐẶC ĐIỂM PHÁT TRIỂN TÂM LÍ CỦA TRẺ MẪU GIÁO NHỎ (4 – 5 tuổi)	193
I. Hoàn thiện hoạt động vui chơi và hình thành – “xã hội trẻ em”	193
II. Giai đoạn phát triển mạnh tư duy trực quan hình tượng	198
III. Sự phát triển đời sống tình cảm	201
IV. Sự phát triển động cơ hành vi và sự hình thành hệ thống thứ bậc các động cơ	205
<i>Câu hỏi ôn tập chương III</i>	210
Chương IX. ĐẶC ĐIỂM PHÁT TRIỂN TÂM LÍ CỦA TRẺ MẪU GIÁO LỚN (5 – 6 tuổi)	211
I. Hoàn thiện các cấu trúc tâm lí người	211
II. Tiến vào bước ngoặt 6 tuổi	229
<i>Câu hỏi ôn tập chương III</i>	234
KẾT LUẬN	235
PHẦN PHỤ LỤC	239
Phụ lục I. TÌNH HÌNH PHÁT TRIỂN TÂM – VẬN ĐỘNG CỦA TRẺ TỪ 0 ĐẾN 3 TUỔI Ở VIỆT NAM THEO TEST BRUNET – LÉZINE	241
Phụ lục II. TÌNH HÌNH PHÁT TRIỂN TÂM – VẬN ĐỘNG CỦA TRẺ TỪ 0 ĐẾN 6 TUỔI Ở VIỆT NAM THEO TEST DENVER	248
TÀI LIỆU THAM KHẢO	269

LỜI NÓI ĐẦU

Tâm lí học trẻ em lứa tuổi mầm non là cuốn sách viết về sự phát triển tâm lí của trẻ em từ lọt lòng đến 6 tuổi, nhằm giới thiệu với sinh viên khoa Giáo dục Mầm non của các trường Đại học Sư phạm và Cao đẳng Sư phạm về những vấn đề cơ bản, có hệ thống của tâm lí học trẻ em tuổi mầm non, có tính đến việc sinh viên đã làm quen với hệ thống các khái niệm của tâm lí học đại cương.

Cuốn sách này được biên soạn dựa trên sự đúc kết những thành tựu tâm lí học trẻ em trong và ngoài nước, bao gồm nhiều công trình nghiên cứu có giá trị của các nhà tâm lí học nổi tiếng trên thế giới.

Trong cuốn sách này, những quy luật chung về sự phát triển của trẻ em cùng với những quy luật và đặc điểm của trẻ ở từng lứa tuổi (từ lọt lòng đến 15 tháng; từ 15 tháng đến 36 tháng; từ 36 tháng đến 72 tháng) được trình bày theo quan điểm của tâm lí khoa học: coi trẻ em là một thực thể tự nhiên đang phát triển. Sự phát triển đó chính là quá trình đứa trẻ lĩnh hội kinh nghiệm lịch sử – xã hội trong nền văn hoá do loài người sáng tạo nên, bằng hoạt động của chính nó, quá trình đó thường xuyên được sự hướng dẫn của người lớn. Cuốn sách chú ý đến vai trò chủ đạo của giáo dục, đồng thời phân tích ý nghĩa có tính chất nguyên tắc về vai trò quyết định của hoạt động, đặc biệt là các dạng hoạt động chủ đạo trong từng giai đoạn phát triển.

Tư tưởng chính của các tác giả là trình bày bộ môn Tâm lí học trẻ em lứa tuổi mầm non như một khoa học mà đối tượng là sự phát triển tâm lí chứ không phải chỉ là bản thân những đặc điểm tâm lí này. Căn cứ vào tinh thần đó, khi trình bày mỗi giai đoạn lứa tuổi, mỗi mặt của sự phát triển tâm lí, các tác giả dành vị trí trung tâm cho những vấn đề

có sự liên quan đến quá trình phát triển, các tiền đề xuất phát của sự phát triển, các điều kiện cơ bản của sự phát triển, các cấu tạo tâm lí mới nảy sinh trong quá trình phát triển và các kết quả cuối cùng của từng giai đoạn phát triển. Những tài liệu mang tính chất mô tả liên quan đến đặc điểm lứa tuổi trẻ em chỉ được sử dụng ở chừng mực cần thiết để giúp cho người đọc hiểu rõ thêm quá trình phát triển.

Khác với tâm lí học trẻ em theo chức năng luận, ở cuốn sách này, các tác giả trình bày sự phát triển của trẻ không theo từng chức năng riêng lẻ mà theo từng giai đoạn phát triển. Trong mỗi giai đoạn bao gồm sự phát triển của nhiều chức năng tâm lí và các mối quan hệ qua lại giữa chúng dưới ảnh hưởng của hoạt động chủ đạo, nổi bật lên là những đặc điểm tâm lí đặc trưng cho mỗi lứa tuổi, giúp bạn đọc có thể hiểu được một cách toàn vẹn đứa trẻ trong mỗi giai đoạn phát triển; đồng thời thấy được cả quá trình phát triển từ lọt lòng cho đến 6 tuổi, để từ đó có thể rút ra những phương pháp, những con đường giáo dục phù hợp nhất cho mỗi giai đoạn phát triển cũng như toàn bộ tiến trình lớn lên thành người của mỗi trẻ em.

Cuốn Tâm lí học trẻ em lứa tuổi mầm non vừa là giáo trình dùng trong các trường Đại học và Cao đẳng Sư phạm, vừa là cuốn sách cần thiết cho cán bộ chỉ đạo, nghiên cứu, giáo viên trong ngành Giáo dục mầm non, đồng thời cũng là cuốn sách cần thiết cho tất cả những ai quan tâm đến sự phát triển của trẻ thơ với lòng mong muốn giáo dục trẻ đạt tới mức phát triển tối ưu, nhất là các bậc cha mẹ.

Các tác giả của cuốn sách này cũng đón nhận những ý kiến nhận xét, đóng góp để bổ khuyết cho những lần xuất bản sau.

CÁC TÁC GIẢ

PHẦN MỘT

NHỮNG VẤN ĐỀ CHUNG CỦA TÂM LÝ HỌC TRẺ EM

NHẬP MÔN TÂM LÝ HỌC TRẺ EM

I. ĐỐI TƯỢNG, NHIỆM VỤ VÀ Ý NGHĨA CỦA TÂM LÝ HỌC TRẺ EM, MỐI LIÊN HỆ CỦA TÂM LÝ HỌC TRẺ EM VỚI CÁC KHOA HỌC KHÁC

1. Đối tượng của tâm lý học trẻ em

Những đặc điểm và quy luật phát triển tâm lý trẻ em là đối tượng của tâm lý học trẻ em. Tâm lý học trẻ em nghiên cứu những sự kiện và quy luật phát triển hoạt động, phát triển các quá trình và phẩm chất tâm lý, sự hình thành nhân cách của trẻ trong sự phát triển của nó.

Là một ngành của khoa học tâm lý, tâm lý học trẻ em cũng tuân theo những nguyên tắc, những cơ sở lý luận của những luận thuyết tạo nên phương pháp luận của tâm lý học đại cương. Nhưng sự phát triển tâm lý học trẻ em còn chịu sự tác động của những quy luật riêng và có những đặc điểm đặc trưng tạo nên nhiệm vụ đặc biệt của tâm lý học trẻ em. Những nghiên cứu của tâm lý học trẻ em hướng vào những đặc điểm và quy luật riêng biệt đó của sự phát triển trẻ em.

Tâm lý học ở lứa tuổi mầm non là một bộ phận của tâm lý học trẻ em. Nó nghiên cứu những quy luật, những đặc điểm lứa tuổi của các quá trình tâm lý, những khả năng lứa tuổi của việc lĩnh hội kinh nghiệm lịch sử – xã hội, những nhân tố chủ đạo của sự phát triển tâm lý v.v... của trẻ em lứa tuổi mầm non: từ lọt lòng đến 6 tuổi.

2. Nhiệm vụ của tâm lý học trẻ em

Đối tượng của tâm lý học trẻ em quy định những nhiệm vụ cơ bản của nó. Làm sáng tỏ các quy luật và đặc điểm của sự phát triển, tìm hiểu những nguyên nhân quy định sự phát triển đó là nhiệm vụ quan trọng của tâm lý học trẻ em.

Xuất phát từ quan niệm và phương pháp biện chứng về tâm lý, về sự phát triển, các nhà nghiên cứu tâm lý trẻ em nghiên cứu những đặc điểm của hoạt động phản ánh và sự phát triển của nó ở trẻ em trong những giai đoạn khác

nhau của đời sống trẻ em; nghiên cứu xem sự phát triển của mỗi quá trình tâm lí, những đặc điểm hoạt động tâm lí và sự hình thành nhân cách của trẻ diễn ra như thế nào qua các thời kì, giai đoạn phát triển nhất định và chịu tác động của những yếu tố nào.

Để giải quyết những vấn đề này đòi hỏi phải phân tích chu đáo tất cả những điều kiện, yếu tố, hoàn cảnh quy định sự phát triển của trẻ trong sự tác động tương hỗ giữa chúng, phân tích những mâu thuẫn xảy ra một cách có quy luật trong quá trình đưa trẻ chuyển từ trình độ phát triển này sang trình độ phát triển khác và được giải quyết trong quá trình phát triển của trẻ như thế nào.

Con người trở thành Người không bằng cơ chế di truyền sinh học mà bằng cơ chế lĩnh hội văn hóa. Bằng hoạt động, bằng tác động của nền văn hóa xã hội, con người hình thành, phát triển, hoàn thiện chính mình. Cơ chế này thực hiện được với vai trò hết sức quan trọng của tính tích cực hoạt động của trẻ và chịu ảnh hưởng thường xuyên của hệ thống giáo dục và dạy học do người lớn tiến hành. Tuy vậy không thể bỏ qua vai trò của yếu tố tự nhiên đối với sự phát triển tâm lí của trẻ em. Tâm lí học trẻ em cũng nghiên cứu những đặc điểm của hoạt động thần kinh cấp cao của trẻ em ở các giai đoạn phát triển khác nhau nhằm tìm ra cơ sở khoa học tự nhiên của sự phát triển tâm lí, tìm hiểu xem những yếu tố di truyền có ảnh hưởng không và nếu có, ảnh hưởng ở mức độ nào đối với sự phát triển tâm lí trẻ em.

Tâm lí học trẻ em ở lứa tuổi mầm non có nhiệm vụ nghiên cứu những đặc điểm mang tính quy luật về sự chuyển đoạn trong tiến trình phát triển của trẻ từ lọt lòng đến 6 tuổi.

3. Ý nghĩa của tâm lí học trẻ em

Việc giải quyết những nhiệm vụ đặt ra trên đây làm cho tâm lí học trẻ em có ý nghĩa lớn hơn cả về mặt lí luận và thực tiễn.

V.I. Lênin đã chỉ ra rằng: lịch sử phát triển trí tuệ của trẻ em là một trong những lĩnh vực tri thức từ đó hình thành nên lí luận chung về nhận thức và phép biện chứng.

Có thể nói, những thành tựu của tâm lí học trẻ em là một bộ phận cấu thành của nhận thức luận và phép biện chứng trong triết học duy vật biện